

ФІЛОСОФІЯ

УДК 141.333

Ганаба С. О.,

доктор філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософських дисциплін
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка
(Кам'янець-Подільський, Україна), E-mail: sveta_ganaba@ukr.net

СИМВОЛІЧНИЙ ПРОСТІР МІСТА ЯК ПРОСТІР ПАМ'ЯТІ

***Анотація.** Проблеми сучасного українського суспільства потребують пошуку ефективних шляхів їх вирішення, серед яких врахування досвіду минулого. Суспільство, спираючись на історичний досвід, формує нові цінності й орієнтири, адекватні сучасним реаліям, культивує діалог поколінь. Потужним механізмом збереження й використання цього досвіду є символічний простір. Символи уявляються тривким елементом культурного ландшафту, який здатний впливати на свідомість людини. Вони розуміється не просто як носій сенсу, який диктує історія, а як прояв й втілення людської пам'яті. Підкреслюється, що руйнування символічної культури передбачає знищення історичної пам'яті. Призначення символів полягає у збереженні групової пам'яті у знаках, пам'ятниках, спорудах, назвах тощо. Оточені символічною аурую знаки, пам'ятники, споруди, назви тощо покликані зберегти історичну пам'ять. Зафіксована у символах історична пам'ять постає унікальною сукупністю уявлень національної спільноти про своє минуле. Наголошується, що Україна може слугувати гарним прикладом суспільства, у яких відбуваються процеси ідеологічної деколонізації пам'яті.*

***Ключові слова:** символи, символічний простір, місто, історична пам'ять, культура.*

Постановка проблеми. В умовах сьогодення Україна проходить складний й небезпечний шлях власного державотворення. Він відбувається на тлі глобальних цивілізаційних зрушень та загострення й поглиблення низки внутрішніх протиріч і негараздів. Проблеми, з якими зустрілося сучасне українське суспільство, засвідчують його кризовий стан, а відтак зумовлюють необхідність пошуку відповідей на виклики соціуму. Ця обставина передбачає врахування досвіду й практик минулого. Суспільство, спираючись на історичний досвід, формує нові цінності й орієнтири, адекватні сучасним реаліям, виявляє здатність подолати прояви моральної нестабільності й духовної відчуженості. За таких умов минуле розуміється не як інструмент ідеологічного тиску й боротьби між різними політичними силами, не як засіб для численних маніпуляцій свідомістю людей, не як привід до конфронтації та розвитку непорозуміння у суспільстві, а як консолідуючий фактор розвитку українського соціуму. Досвід минулого є основою примирення й формування толерантного демократичного суспільства. «Життя має також Завтра, і сьогодення стає зрозумілим лише тоді, коли ми спроможні додати до нашого знання те, що було вчора, ще й бачення початку Завтра», – стверджує К. Г. Юнг [11, с. 80]. Діалог між «вчора» і «сьогодні» в ім'я «завтра» має відбуватися за умов актуалізації історичної пам'яті, як «живої» історії, що дає можливість сформуванню ланцюг взаємозв'язаних та взаємодіючих процесів суспільної свідомості. Власне історична пам'ять є засобом для поновлення втраченого живильного зв'язку між поколіннями, культивування у соціумі діалогу поколінь. Цей діалог постає засобом набуття особистістю та усією спільнотою творення національної злагоди та взаєморозуміння. Потужним механізмом збереження історичної пам'яті є символічний простір. Він уявляється тривким елементом культурного ландшафту, який здатний впливати на свідомість людини, переносячи тексти, знаки, сюжетні схеми та інші семіотичні утворення з одного шару

культури до іншого.

У сучасному світі людина повністю занурена у світ символів. Цей світ знаходить втілення й вираз у різних просторово-часових практиках її життя, серед яких релевантну роль відіграє міський простір. Символами марковані усі його сторони. Вони зустрічаються на кожному кроці й створюють «штучний світ» людини. Сьогодні символи сприяють єднанню різноманітних життєвих укладів, світоглядних цінностей та культурних надбань людства, нівелюючи межі між «своїм» та «чужим» й спричиняючи «шок» у культурному середовищі (У. Бек, О. Тоффлер) й набуваючи виміру глобальної проблеми існування. Проте, певна структурна єдність символів, презентована у назвах вулиць та площ, у меморіальних дошках, спорудах, пам'ятниках тощо, здатна також створити неповторний портрет міста. Його образ не тільки відображає своєрідний образ населеного пункту, а й підтримує й активізує життєдіяльність міста, наповнює його особливим змістом і ціннісними орієнтаціями, спрямовує на реалізацію життєвих планів й стратегій. Міський простір завдяки символам, згідно поглядів французького філософа П. Нора, постає як особливий простір пам'яті. Він уявляється не певним географічним пунктом, а місцем у якому комеморизується й формується пам'ять суспільства [8]. Дана обставина є особливо значимою з огляду на боротьбу з історичним минулим яке триває в українському соціумі. Водночас, врахування консолідуючого потенціалу практик минулого дозволить відшукати шляхи вирішення низки проблем українського державотворення.

Метою статті є розгляд символічного образу міста як простору формування культури пам'яті в умовах українського державотворення.

Аналіз останніх досліджень. У науковій літературі існує чимала кількість праць присвячених аналізу феномену символу та особливостей функціонування символічного світу. У працях Ж. Лакана та Е. Кассіра символи розглядаються як культуруотворюючі, раціональні засоби пізнання. У той же час Ж. Дельоз і Ж. Бодріяр звертають увагу на ірраціональну, хаотичну й розрізнену природу символічного світу. Символи як засоби, які зміщують бажання з заборонених об'єктів на об'єкти їх «замінники» розглянуто у філософії психоаналізу. Так, З. Фройд вважає, що символи виявляють здатність керувати бажання людини розумної, К. Г. Юнг стверджує, що колективні символи (архетипи) панують над людською свідомістю, а Е. Фромм пише про символи, що визначають структуру суспільства [10].

Філософська рефлексія з приводу влади символу у житті людини та спільноти презентована у працях українських дослідників. Так, С. Кримський трактує символ як особливе породжене свідомістю життєве явище, яке дозволяє зазирнути за межі повсякденності. Р. Димерець ототожнює владу й символ, стверджуючи, влада виражається у символах. Г. Фандеева обґрунтовує ідею, згідно якої символ має реальну владу над індивідом та спільнотою загалом. У полі досліджень сучасної української науки перебувають проблеми формування й функціонування історичної пам'яті. Зокрема, дана проблематика висвітлена у працях Я. Грицака, Л. Зашкільняка, Ю. Зернія, В. Жадько, А. Киридон, Ю. Шаповала та інших.

Виклад основного матеріалу. Словник філософських термінів презентує дефініцію символу як ознаку, знак, пізнавальну прикмету й вказує на її багатофункціональну роль у свідомості людини. Так, у соціокультурному вимірі символ уявляється певним смисловим образом або смисловим значенням певних ідей, емоцій, почуттів тощо [7]. Символ – це не просто алегоричний іншоваж, рівновид метафори. У науковому дискурсі цим поняттям позначають певний предмет, явище, словесний чи пластичний образ, що має певний сенс, відмінний від їх власного змісту. За твердженням С. Кримського, він постає горизонтальним порівнянням мовних чи предметних одиниць, знаком з «безконечним смислом, бо він є укоріненим у безмежному семантичному полі культури» [5, с. 21]. Сим-

воли не лише створюють особливий світ культури, який пробуджує свідомість людини, а й беруть на себе функцію його єдності. Константні набори символів не дають культурі розбитися на ізольовані хронологічні шари. Загалом символи не ототожнюються зі своїм об'єктом, а повсякчас виходять за його межі. У такий спосіб вони надають нового сенсу й нових сил існуванню свого об'єкта, зберігаючи при цьому об'єкт як номіналістичну сутність.

Символи у житті людини постають дволиким Янусом. Амбівалентна їх природа полягає у тому, що з одного боку, вони є потужним інструментом реалізації духовних можливостей культури, осередком усіх принципів знаковості, що укорінені у безмежному полі культури. Вони несуть сукупність безконечних смислів, які змінюються в залежності від зміни соціокультурних контекстів й доволі часто продукують ці зміни. Тому людина, за твердженням С. Кримського, «неминуче використовує символ як особливе (вторинне) породжене свідомістю життєве явище для того, щоб наблизитись до предметно недоступного, зазирнути за межу повсякденності, яка приховує, за виразом пророка Ісаї «вогонь буття» [5, с. 22].

З другого боку, символи є засобом маніпуляції суспільною думкою та свідомістю людини. Диктуючи певні норми поведінки й впливаючи на життя людей, вони спонукають людину до зміни оцінок власного світу. У своєму смисловому сенсі й наповненні символи не лише маркують простір, а й ідеологічно його заповнюють й змінюють. За твердженням П. Бурд'є, вони є силою, яка змушує бачити й вірити, стверджувати й змінювати світ [1]. У смисловому сенсі вони формують певний символічний капітал, який володіє квазімагічною природою. Символи володіють механізмом містифікації, який не усвідомлюється самими суб'єктами, адже це не свідомий обман на який ідуть містифікатори. Під час маніпуляції символічними смислами вони також потрапляють в оману, нав'язуючи у природний й очевидний спосіб свої істини, ідеї, горизонт цінностей, що апріорі не піддається критиці та сумніву. Загалом завдяки символам проходить трансформація сприйняття й кристалізація відносин панування-підпорядкування.

Таким чином, символи мають реальну владу. По суті справи, ці поняття у певній мірі можуть інтерпретуватися як тотожні. «Влада – це символ і вона виражається символами», - стверджує Р. Диметрець [3, с. 130]. Символи – це необхідна функція влади, що тримається і визначається завдяки своїй легальності та легітимності. «А так як індивід асоціює себе з цим символом, то будь-які маніпуляції з ним, з символом він сприймає як свої власні переживання», - пише Г. Фандеева [10, с. 107]. Власне, завдяки символам реалізуються чи, навпаки, нівелюються духовні можливості культури. Звернені до вічності вони легітимізуються у низці часових координат – минулого, теперішнього та майбутнього. Наданні ними чуттєво-емоційні дані не просто реєструються свідомістю, оскільки сприймаються й осмислюються усім внутрішнім еством особистості, інтегруючись у її духовні перспективи й смисли. Відповідно, символи є потужним механізмом підтримки та розвитку культури пам'яті. З одного боку набір домінантних символів й функціонування їх у культурному просторі життя визначає національні й ареальні межі культури, а з іншого, бере на себе функцію механізмів єдності, не дозволяючи культурі розбитися на ізольовані хронологічні утворення.

Розглянемо зазначені вище міркування на прикладі символічної структури міста. Зазвичай, символічна структура міста представлена пам'ятниками, меморіальними дошками й таблицями, знаками, спорудами тощо. До символіки міста науковці також відносять назви вулиць, площ, скверів тощо [9]. Вони символічно кодують міський простір, створюючи своєрідний його образ. Дані споруди, предмети, назви також слугують увіковіченням певної історичної події, постатей й традицій. Вони постійно нагадують про причини, мотиви подій чи вчинків історичних осіб. Їх основне призначення підтримання та відтворення історичної пам'яті. Тому різні комеморативні ритуали пов'язані із їх символічним наповненням даних об'єктів

покликані не лише утверджувати презентоване героїчне минуле, а й метафорично підтримувати досвід й надбання історичного минулого у практиках сьогодення й проєкціях майбутнього. Формуючи культурний простір міста, наповнюючи життєвий світ його мешканців особливим змістом й ціннісними орієнтаціями, спрямованими на реалізацію життєвих планів й стратегій у міському середовищі, вони виступають дієвим засобом артикуляції певного бачення минулого. Мова йде про проєктування моделей минулого у соціокультурні практики сьогодення. Тому зміна назв вулиць та площ, руйнування чи спорудження нових пам'ятників й встановлення меморіальних таблиць та дощок засвідчує процеси постійного символічного кодування й перекодування міського простору. Власне, це процеси ідеологічної деколонізації історичної пам'яті. Вони, як стверджує французький дослідник П. Нора, є характерними для країн, що звільнилися від тоталітарних чи авторитарних режимів й еліти яких звертаються до традиційної пам'яті, знищеної чи викривленої на свою користь попереднім режимом [7].

Прикладом даних міркувань є сучасне українське суспільство, у якому упродовж останніх років активно відбуваються процеси декомунізації. Вони супроводжуються ліквідацією пам'ятників й меморіальних таблиць, перейменуванням вулиць та площ тощо пов'язаних із радянською епохою. Дані процеси мають на меті не лише знищити символи радянської епохи, а й «розчистити» міський простір для створення нових символів. Основне призначення цих дій – це забуття й ліквідація зв'язків між епохами, культурами, ідеологічними нарративами тощо. Будь-яке руйнування символічної культури передбачає знищення пам'яті. Відтак, символ розуміється не просто як носій сенсу, який диктує історія, а як прояв й втілення людської пам'яті. «Тільки перекладене в ту чи іншу систему знаків може стати надбанням пам'яті. У цьому сенсі інтелектуальну історію людства можна розглядати як боротьбу за пам'ять» - лише Ю. Лотман [6, с.398]. Відповідно зміна політичного устрою держави дуже часто зумовлює знищення пам'яток й артефактів культури, спалювання текстів, перейменування міст та вулиць тощо, тобто передбачає боротьбу з символами попереднього владного режиму й утвердження нової символічної атрибутики. Зміни, що засвідчують конфлікт довкола символічного простору міста, презентують конфлікт історичних пам'ятей. Історична пам'ять використовується як інструмент численних маніпуляцій свідомістю громадян з боку різних політичних сил. Водночас, зміна цих місць, за твердженням П. Нора, дозволяє збагнути зміну історичної самосвідомості й колективної ідентичності певної соціальної групи [7]. Йдеться про те, що зміни у символічному просторі міста зумовлюють зміни політики пам'яті. Як результат в українському суспільстві ми спостерігаємо розколотість й кризовий стан історичної пам'яті. Спроби механічним шляхом вирішити дані проблеми приречені на невдачу, оскільки викликатимуть супротив тієї чи іншої частини населення. Необхідно враховувати ту обставину, що культура пам'яті твориться «еволюційно» упродовж тривалого часу. У цій справі, на думку Л. Герасименка, важливим є створення справжньої громадської дискусії навколо складних й дражливих історичних питань, висвітлюючи їх засобом масової інформації й позбавляючи маніпуляції політичними силами. Значимим також є питання врахування етноцентричного фокусу у підходах до розуміння минулого. Українська історія розуміється не лише витвір українського етносу, а презентується як результат діяльності усіх етнічних груп, які проживають в Україні. Звісно у цьому процесі необхідно віднайти оптимальний баланс, який би, з одного боку, не допустив розмивання етнокультурної основи історичної пам'яті, а з другого, сприяв би усвідомленню національної історії як перманентного процесу взаємодії та взаємовпливів культур різних національних меншин [2].

Загалом, культивування культури пам'яті дозволяє знайти способи примирення задля подальшого розвитку суспільства. Саме завдяки спільному історичному

минулому – перемогам і поразкам попередників, спільним героям, місцям пам'яті тощо втілених у символічному обрамленні сучасне покоління відтворює власний історичний досвід і усвідомлює свою сутність. У такий спосіб історична пам'ять «з минулого керує сучасний і майбутнім» [10]. Як слушно зауважує Г. Фандеева, символи мають цілком реальну владу над людиною. Вивчаючи власну історію, людина оперує не голими фактами, а емоційно забарвленою інформацією і як результат, формує свою причетність, нехай і віддалено, до історичного життя як певної групи суспільства, так і людства загалом. Знаком солідарності з даною групою виступає певний символ. [10, с. 107]. Відповідно розгляд людини у контексті символічних систем, дозволяє надати її життєвим практикам особливого сенсу, відчутти себе істотою, яка «існує в світі сенсу, значущості та сталості» [10, с. 107]. Таким чином, повернення «стертих» з символічного ландшафту міста історичних назв, реставрація й відбудова пам'яток архітектури дозволить легітимізувати власне бачення минулого, відновити духовні цінності і орієнтири минулого задля вирішення проблем сьогодення. Призначення символів полягає у збереженні групової пам'яті у знаках, пам'ятниках, спорудах, назвах тощо. Оточенні символічною аурою знаки, пам'ятники, споруди, назви тощо покликані зберегти історичну пам'ять. Зафіксована у символах історична пам'ять постає унікальною сукупністю уявлень національної спільноти про своє минуле. Тому створення й культивування індивідами місць пам'яті є релевантним у формуванні національної ідентичності. Слушними у цьому ракурсі міркувань є думки Л. Івшиної. Аналізуючи досвід державотворення поляків та українців, дослідниця звертає увагу на відсутність пам'ятних, знакових місць української історії, де поховані визначні постаті. На її думку, відсутність таких місць не дозволяє цілісно бачити історичне минуле, конфліктувати з ним, а не культивувати заради майбутнім. Зокрема, вона пише: «ми – нація безперервної боротьби за свободу із колосальними жертвами. Але – без могил. Де могила Богдана Хмельницького, Івана Богуна, Пилипа Орлика, чи нашого «останнього самурая» - великого гетьмана Калнишевського... а Івана Мазепи?... Де могила Петра Сагайдачного, мужнього Тараса Чупринки (Шухевича)? Поки вони не тут, і нас тут не видно. Як там: кожне наступне покоління стоїть на плечах попередників... Але я вірю, колись пантеон Великих українців постане» [4, с.7]. Прояви «культурного вакууму» підкреслюють значущість та необхідність розвитку креативного культурного простору міста. Відповідно, історичне минуле постає тривким елементом символічного культурного ландшафту, яке впливає на формування свідомості людини у процесі її соціалізації.

Висновки. Таким чином, образ міста визначається через структуру символічного простору, презентовану у пам'ятних знаках, спорудах, назвах тощо та сприйнятті їх значущості. За допомогою символів людина створює власний світ культури. Прилучена до світу символів вона продукує не лише речі, факти, явища, а й нові знаки, символи. Символи – найпотужніший з усіх інструментів реалізації духовних можливостей культури. Вони впливають на окрему особистість і суспільство в цілому. Символи не є застиглими структурами, вони повсякчас змінюються своє ціннісно-смісловне наповнення. Їх необхідно розглядати як потужні механізми культивування культури пам'яті, які переносять знаки, сюжетні схеми та інші семіотичні утворення з одного шару культури у інший. Україна може слугувати гарним прикладом суспільства, у яких відбувається процеси ідеологічної деколонізації пам'яті. Вивчаючи процеси символічного маркування, міського простору і політики пам'яті, не потрібно розглядати їх як єдиний процес, який стосується всіх мешканців міста і репрезентує їхнє уявлення про минуле.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Бурдые П. Практичний глузд. – К.: Український центр духовної культури, 2003. – 503с.
2. Герасименко Л. С. Історична пам'ять в Україні: сучасний стан та виклики майбутнього – URL: www.stattionline.orgua/histori/107/20133-istorichna-pam-yat-v-ukraini-suchasnij-

stan-ta-vikliki-maybutnogo.

3. Дымерец Р. Власть символов и символы власти в современной культуре // Международные чтения по теории, истории и философии культуры. – Вып. 8. Символы, образы, стереотипы: исторический и экзистенциальный опыт. – СПб., 2000. – С. 121–133.

4. Івшина Л. Слово до читачів // Війни і мир, або «Українці-поляки: брати/вороги, сусіди...». – К.: Вид-во АТЗТ «Українська прес-група», 2004. – С. 3–8.

5. Кримський С. Під сигнатурою Софії. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 367с.

6. Лотман Ю. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история. – М.: Языки русской культуры, 1996. – 464с.

7. Новейший философский словарь / сост. А. А. Грицанов. – Мн.: Издательство В. М. Скакун, 1998. – 896с.

8. Рогозина Т. Культурная память и идентичность // Ноосфера і цивілізація, 2007, Вип. 5(8), С. 91–98.

9. Серета В. В. Місто як lecu de memoire: спільна чи поділена пам'ять // Вісник Львівського університету, Серія: Соціологія, 2008, Вип. 2, С. 73–99.

10. Фандеева Г. К. Влада символу // Вісник Черкаського університету. Серія. Філософія, №1, 2016, С. 105–110.

11. Юнг К. Г. Психология бессознательного. – М.: Наука, 1996. – 234с.

REFERENCES:

1. Burdie P. Praktychnyi hluzd [Practical sense]. – K.: Ukrainyskyi tsentr dukhovnoi kultury, 2003. – 503s.

2. Herasymenko L. S. Istorychna pamiat v Ukraini: suchasnyi stan ta vyklyky maibutnoho [Historical memory in Ukraine: current status and future challenges] – URL: www.stationline.org.ua/histori/107/20133-istorichna-pam-yat-v-ukraini-suchasnij-stan-ta-vikliki-maybutnogo. (Accessed 22.12.2016)

3. Dymerecs R. Vlast' simvolov i simvol'y vlasti v sovremennoy kul'ture [Power of symbols and symbols of power in modern culture] // Mezhdunarodnye chteniya po teorii, istorii i filosofii kul'tury. – Вып. 8. Simvol'y, obrazy, stereotipy: istoricheskiy i ekzistentsial'nyy opyt. – SPb., 2000. – S. 121–133.

4. Ivshyna L. Slovo do chytachiv [Word to the readers] // Viiny i myr, abo «Ukrainsi-pol'iaki: braty/vorohy, susidy...». – K.: Vyd-vo ATZT «Ukrainska pres-hrupa», 2004. – S. 3–8.

5. Krymskyi S. Pid syhnaturoiu Sofii [Under the signature of Sophia]. – K.: Vydavnychiy dim «Kyievo-Mohylianska akademiia», 2008. – 367s.

6. Lotman Yu. Vnutri myslyashchikh mirov. Chelovek – tekst – semiosfera – istoriya [Inside the conceiving worlds. Man – text – universe of the mind – history]. – M.: Yazyki russkoy kul'tury, 1996. – 464s.

7. Noveyshiy filosofskiy slovar' [The newest philosophical dictionary]/ sost. A. A. Gritsanov. – Mн.: Izdatel'stvo V. M. Skakun, 1998. – 896s.

8. Rogozina T. Kul'turnaya pamyat' i identichnost' [Cultural memory and identity] // Noosfera i tsivilizatsiya, 2007, Vip. 5(8), S. 91–98.

9. Sereta V. V. Misto yak lecu de memoire: spilna chy podilena pamiat [City as a lecu de memoire: common or shared memory] // Visnyk Lvivskoho universytetu, Serii: Sotsiologhiia, 2008, Vyp. 2, S. 73–99.

10. Fandieieva H. K. Vlada symvolu [Power of the symbol] // Visnyk Cherkaskoho universytetu. Serii: Filosofiia, №1, 2016, S. 105–110.

11. Yung K. G. Psikhologiya bessoznatel'nogo [Psychology of the unconscious]. – M: Nauka, 1996. – 234 s.

Ганаба С. А., доктор философских наук, доцент, доцент кафедры философских дисциплин Каменец-Подольского национального университета имени Ивана Огиенко (Каменец-Подольский, Украина), E-mail: sveta_ganaba@ukr.net

Символическое пространство города как пространство памяти

Аннотация. Проблемы современного украинского общества требуют поиска эффективных путей их решения, среди которых учитывание опыта прошедших веков. Общество, опираясь на исторический опыт, формирует новые ценности и ориентиры, адекватные современным реалиям, культивирует диалог поколений. Мощным механизмом сохранения и использования этого опыта является символический опыт. Символы представляются

элементом культурного ландшафта, который способен влиять на сознание человека. Они понимаются не просто как носитель смысла, который диктует история, но как проявление и реализация человеческой памяти. Подчеркивается, что ликвидация символической культуры предусматривает ликвидацию исторической памяти. Назначение символов предусматривает сохранение групповой памяти в знаках, памятниках, строениях, названиях и т.д. Окружены символической аурой знаки, памятники, названия призваны сохранять историческую память. Зафиксированная в символах историческая память представляется уникальной совокупностью представлений национальной общности о своем прошлом. Подчеркивается, что Украина служит хорошим примером общества, в которых происходят процессы идеологической деколонизации памяти.

Ключевые слова: символы, символический пространство, город, историческая память, культура.

Hanaba S., doctor of philosophical Sciences, docent, associate professor of the department of philosophical disciplines, Kamianets-Podilskyi national University named after Ivan Ogienko (Kamianets-Podilskyi, Ukraine), E-mail: sveta_ganaba@ukr.net

Symbolic space of the city as a space of memory

Abstract. *The crisis of modern society necessitates finding answers to the challenges of society. This substantiates the necessity of taking into account the experience and practices of the past. The past is not understood as a tool of ideological pressure and struggle between different political forces, and as a consolidating factor in the development of Ukrainian society. His experience is the basis for reconciliation and formation of a tolerant democratic society. Restore the lost connection between generations, the cultivation in the society the dialogue of generations and the policy of reconciliation is the historical memory. A significant role in its preservation plays a symbolic space. It accompanies the modern man everywhere. So in the city it is embodied in the names of streets and squares, memorial boards, structures, monuments and the like. The symbols not only create a unique image of the city, but also fill it with special sense and value orientations. Not only do they mark the space, but also ideologically inform and change it. Thanks to the symbols of the urban space appears as a special memory space. For example, the symbolic structure of the city the article describes the possibility of maintenance and reproduction of historical memory in the cultural space of the city. We are talking about designing patterns of the past in socio-cultural practice of modernity. Therefore, the changing of names of streets and squares, the destruction or the construction of new monuments and the installation of memorial tables and boards certifying the permanent symbolic processes of coding and recoding urban space. An example of these arguments is the modern Ukrainian society, which in recent years actively there are processes of de-communization. They are accompanied by the elimination of monuments and memorial plaques, renaming of streets and squares, etc. associated with the Soviet era. These processes are intended not only to destroy the symbols of the Soviet era, but also to «clean» urban space to create new characters. The main purpose of these actions is the forgetting and elimination of connections between eras, cultures, ideological narrative the like. Any destruction of symbolic culture involves the destruction of memory. A symbol is understood not simply as the bearer of meaning, which dictates the story, and as the manifestation and embodiment in human memory.*

The return of «erased» from the symbolic landscape of the city historical names, restoration and reconstruction of monuments of architecture will allow to legitimize his own vision of the past, to restore spiritual values and landmarks of the past to solve problems of the present. It is emphasized that attempts by mechanical means to solve these problems are doomed to failure because it will cause the resistance of a particular part of the population. You must take into account the fact that the culture of memory is «evolutionary» for a long time.

Keywords: symbols, symbolic space, city, historical memory, culture.